

ใบความรู้ที่ ๑ เรื่อง โวหารภาพพจน์

โวหารภาพพจน์ คือการใช้สำนวนในการสร้างภาพในใจของผู้อ่านให้ชัดเจน ตรงกับความคิด ความรู้สึกของกวี ประเภทของภาพพจน์มีดังนี้

๑. อุปมา คือ การเปรียบเทียบหนึ่งคล้ายหรือเหมือนกับสิ่งหนึ่ง ดังบทประพันธ์

ควรนึกว่าบรรดาข้าพระบาท	ล้วนเป็นราชบริพารพระทรงศรี
เหมือนลูกเรืออยู่ในกลางหว่างวารี	จำต้องมีมิตรจิตสนิทกัน

(บทเสภาสามัคคีเสวก : พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

ผลเดือนเมื่อสุกไซ้	มีพรรณ
ภายนอกแดงดูฉ่ำ	ชาดบาย
ภายในยอมแมลงวัน	หนอนบ่อน
ดูดังคนใจร้าย	นอกนั้นดูงาม

(โลกนิติคำโคลง : กรมพระยาเดชาดิศร)

เมื่อนั้น	ท้าวกะหมังกุหนิงแข็งขัน
ได้ฟังกริ้วดังเพลิงกลับ	จึงกระชั้นสีหนาทประภาสไป

(อิเหนา : พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย)

๒. อุปลักษณ์ คือ การเปรียบเทียบหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากอุปมา เพราะอุปมาเป็น การเปรียบเทียบว่า สิ่งหนึ่งเหมือนหรือคล้ายกับสิ่งหนึ่ง โดยอุปลักษณ์มักใช้คำว่า เป็น หรือ คือ ในการเปรียบเทียบ ดังบทประพันธ์

ธรณินปรานีแก่เรานัก	พร้อมจะให้ลูกรักได้พักผ่อน
ใจแผ่นดิน คือ มารดาผู้อาทร	ให้ลูกหนุนตักนอนไปจนตาย

(แผ่นดินคือมารดา : ไพบรินทร์ ชาวงาม)

ถึงโฉมองค์อัครลักษมี	พระสุรัสวดีเสนาหา
สิ้นทั้งไตรภพจบโลกา	จะเอามาเปรียบไม่เทียบทัน

(รามเกียรติ์ ตอน นารายณ์ปราบหนทก : พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช)

คือป่าผีไร้คณะพยัคฆ์	จะพำนักอะไรตรอง
นาวาจะคลาชล ณ คลอง	ขณะแล้งจะลอยโฉน

(อิตรราชคำฉันท์ : พระยาศรีสุนทรโวหาร (ผัน สาลักษณ์))

๓. **อธิพจน์ หรือ อติพจน์** คือ การกล่าวเกินจริงเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความตื่นเต้น อัศจรรย์ใจ

แล้วสอยดาวสอยเดือนที่เกลื่อนฟ้า
พินนภาที่เห็นออกเป็นขึ้น

มาทำอาหารให้คนไร้สิ้น
เอามาสิ้นเย็บเป็นเสื้อเพื่อคนจน
(ความเพ้อฝันที่ชนบท : วิทยากร เชียงกุล)

โฉมควรจักฝากฟ้า
เกรงเทพให้ธรณินทร์
ฝากลมเลื่อนโฉมบิน
ลมจักชายชักซ้ำ

ฤาติน ดีฤา
ลอบกล้า
บนเล่า นะแม่
ชอกเนื้อเรียมสงวน
(นิราศนรินทร์ : นายนรินทร์ธิเบศร์)

ดอกไม้ป่าปรุงกลิ่นประทีนป่า
หอมจนหอบหัวใจไปแว้งคว้าง

อบบุหงามาลัยทั่วไพรกว้าง
เคลิ้มถวิลกลิ่นปรางอบกลางทรวง
(เวนิสวานิช : พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

๔. **สัญลักษณ์** คือ การใช้สิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง สัญลักษณ์อาจเป็นคำคำเดียวหรือข้อความหรือบุคคลในเรื่องก็ อาจเป็นการเปลี่ยนสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งก็ได้แล้วแต่กวีจะเลือกใช้

อันความกรุณาปรานี
หลังมาเองเหมือนฝนอันชื่นใจ

จะมีใครบังคับก็หาไม่
จากฝากฟ้าสุราลัยสู่แดนดิน
(เวนิสวานิช : พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

ภพนี้มีไซ้เหล่า
กาก็เจ้าของครอง
เมาสมมุติจองทอง
แล้งน้ำมิตรโลกม้วย

หงส์ทอง เดี่ยวเฮย
ร่วมด้วย
หีนชาติ
หมดสิ้นสุขสานต์ ฯ
(กวีนิพนธ์ : อังคาร กัลยาณพงศ์)

๕. **บุคคลวัตหรือบุคลาธิษฐาน** คือ การกล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิตให้มีการกระทำเหมือนมนุษย์

เพชรน้ำค้างค้างหล่นบนพรหมงู
เกล้าเคลียหยอกดอกหญ้าอย่างอาลัย

เย็นหยาดฟ้าม่าฝนหลงวันใหม่
เมื่อแฉกดาวใบไฟไหวตะวัน
(วารีดุริยางค์ : เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

มवलสำสัตว์น้อยใหญ่กลางไพรพฤกษ์
ระบำกวางเหยาอย่างกลางมรรคา

เพลาดี้กออกหากินถิ่นทุ่งหญ้า
ชวนตื่นตาตื่นใจเมื่อได้เยือน
(เขาใหญ่รำลึก : นิมนวล หาญทงศ์)

บุคคลวัตหรือบุคลาธิษฐาน

นางแย้มเหมือนแม่แย้ม	ยวนสมร
ไบโบกกลวักกร	เรียกไท้
ช้องนางคลี่สาหร่ายขจร	โบกเรียก พระฤา
เชษฐราชชมไม้ไหล่	กึ่งกัมถวายกร

(ลิลิตพระลอ : ไม่ปรากฏนามผู้แต่งที่แน่ชัด)

๖. สัทพจน์ คือ การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติบรรยายให้เกิดมโนภาพเพื่อให้ไพเราะยิ่งขึ้น

ไผ่ซอ้ออเอียดเบียดอออด	ลมลอดไล่เลี้ยวเรียวไผ่
อออดแอตแอตอออดยออดไกว	แพใบไผ่ลำน้ำลำคลองฯ
	(แพใบไผ่ : เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)
เสียงระฆังหึ่งเป็นเป็นเพลงโศก	ครวญวิโยคหม่นไหม้ราวไฟไหม
ครวรำคำเคี้ยวเช้ญชุกทุกข์จู่โจม	เหนื่อยน้ำโน้มน้ำหวงจิ้นต์สิ้นพลังฯ
	(เสียงสังจากกังสดาล : นิมนวล หาญทนต์)
ทั้งยุงชุมรุมกัดปิดเปรี๊ยะประ	เสียงผัวะผะพิบพิบปุบปับแปะ
	(นิราศเมืองเพชร : สุนทรภู่)

.....แต่อย่างเหยียบกรียบกรอบก็เหลียวหลัง

พระโสดฟังให้หวาดแหว่ว่าสำเนียงเสียงพระลูกแก้วเจ้าบ่นอยู่งึมๆ ฟุ่มไม้ครี๊มเป็นเงาๆ ชะโงกเงื่อม
พระเนตรเธอแลเหลือบให้ลายเลื่อม เห็นเป็นรูปคนตะคุ่มๆ อยู่ คล้ายๆแล้วหายไป
สมเด็จจอร์ไทเธอเทียวตะโกนกู่ก้อง

(มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มัทรี : เจ้าพระยาพระคลัง (หน))

๗. นาฏการ คือ การใช้คำที่แสดงถึงการเคลื่อนไหว

สุวรรณหงส์ทรงภู่ห้อย	งามชดช้อยลอยหลังสินธุ์
เพียงหงส์ทรงพรหมินทร์	รินลาศเลื่อนเตือนตาชม
	(ภาพยนต์เห่เรือ : เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์)
สองโงมสองจู่จ้วง	บ่ารู
สองซัดตียสองขอซู	เชิดดำ
กระลิ่งกระลอกดู	ไวว่อง นึกนา
ควาญขับคชแข่งค้ำ	เช่นเขี้ยวในสนาม

(ลิลิตตะเลงพ่าย : สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส)